Over de liefde

Lessen over liefde, relaties en seksualiteit
Groep 7 & 8
Levendig op School

Colofon

Deze lessen zijn in vergelijkbare vorm verschenen in *Kleur op school* nummer 5.3 (voorjaar 2014) met als thema: *Ik en jij. Hoe dichtbij?* Ze zijn speciaal voor *Levendig op school* bewerkt voor de Week van de Lentekriebels of een ander moment waarop de school het onderwerp seksuele ontwikkeling, intimiteit en relaties wil brengen in de les.

Lessen zijn geschreven door
Groep 1-2 Jolanda van der Marel-Krikke
Groep 3-4 Marjan Bosch
Groep 5-6 Petra van Helden
Groep 7-8 Hands van der Glind en Jeroen Hoogerwerf
Onder hoofdredactie van Tamar Kopmels

Illustraties
Iris Boter (groep 1 & 2)
Petra Heezen (groep 3 & 4)
Roger Klaassen (groep 5 & 6)
Wendelien van de Erve (groep 7 & 8)

© Levendig Uitgever, 2016
www.levendiguitgever.nl

INHOUD

Les 1 Stoer j/m of soft j/m
Les 2 Lief verliefd of vriendelijke vriend j/m?
Les 3 Hoe dichtbij mag ik komen?
Les 4 Je hart volgen?!
Les 5 Alles is liefde

Inleiding liefde, relaties en seksualiteit

Seksualiteit is vaak een moeilijk onderwerp voor leerkrachten. De verantwoordelijkheid voor seksuele en relationele vorming ligt niet alleen in de school. Wel kan de school daar een rol in spelen. De seksuele en relationele vorming van kinderen is in de huidige maatschappij waarin kinderen veelvuldig worden geconfronteerd met verschillende varianten van seksualiteit en van relaties in (sociale) media, op straat en thuis wél een onderwerp dat in de school aan bod zou moeten komen.

Een kind voorlichten over seks, seksualiteit en relaties. Dat zijn onderwerpen waar veel leerkrachten op de basisschool en vooral ook ouders tegenop zien. Vaak heb je zelf in je eigen jeugd nauwelijks voorlichting gehad en het blijft toch een lastig onderwerp. Omdat het heel persoonlijk is.

Seksuele voorlichting is niet simpelweg het geven van informatie over de bloemetjes en de bijtjes. Daarom gaat het bij Levendig op school over liefde, relaties en seksualiteit. Voorlichting over intimiteit, relaties en seksualiteit is niet simpelweg een taak van de school. Kinderen leren (als het goed is) van hun ouders al over vertrouwen en intimiteit, wat houden van is. Het zelfvertrouwen en het positief zelfbeeld van een kind is heel belangrijk.

Van ouders en familieleden, van vriendjes en vriendinnetjes, op de televisie en de radio, in tijdschriften, op school, overal kunnen kinderen in aanraking komen met verschillende ideeën over seksualiteit, relaties, hun eigen lichaam en ervaringen opdoen. Het opdoen van die ervaringen is van belang, niet alleen voor de eigen ontwikkeling van kinderen, maar ook voor omgang met andere kinderen en het gedrag van anderen.

Kinderen kunnen al vroeg beginnen met vragen over seksualiteit en relaties. Waar baby's vandaan komen is geen rare vraag voor kleuters. Een 8 jarige kan zich al afvragen waarom jongens en meisjes zo verschillend zijn. En een 12 jarige kan al willen weten hoe dat nou gaat, dat tongzoenen of meer.
Een kind zal alleen die informatie onthouden waar het op dat moment aan toe is. Daarom moet ook op een open manier omgegaan worden met seksuele en relationele vorming. Het kind moet zelf de mogelijkheid hebben om juist te vragen over die zaken die het bezighoudt.

Scholen moeten zichzelf dus de vraag stellen waarom en hoe zij aandacht willen besteden aan de thema's seksualiteit en relaties. De manier waarop seksuele en relationele vorming in de school een plaats moet krijgen is afhankelijk van:

- de visie van de school op het onderwijs
- de identiteit van de school
- onderwijskundige en pedagogische uitgangspunten
- draagvlak bij ouders

Het materiaal op *Levendig op school* kan daarbij ondersteunen.

NODIG
- kopie van werkblad voor elke leerling
- kranten en tijdschriften
- scharen, lijm, A3-papier

Les 1. Stoer j/m of soft j/m?

GROEP 7 & 8

DOEL

De leerlingen onderzoeken verschillen tussen jongens en meisjes, en hoe jongens- of meisjesachtig ze zichzelf voelen

Begin

Stel de leerlingen de volgende vragen: Steek je hand op als …
- jouw lievelingskleur roze is.
- je van voetbal houdt.
- je stoer bent.
- je van dansen houdt.

Lees de stellingen van het werkblad een voor een voor. De leerlingen die “ja” zeggen gaan aan de linkerkant van het lokaal staan; de leerlingen die “nee” antwoorden aan de rechterkant. Vraag steeds enkele leerlingen om hun keuze toe te lichten.

Kern

Laat de leerlingen in gemengde groepjes van vier (meisjes en jongens bij elkaar) een collage maken van drie categorieën: echte jongens-/mannendingen, echte meisjes-/vrouwendingen, en dingen die zowel bij jongens/mannen als bij meisjes/vrouwen passen. Hiervoor knippen ze illustraties en korte teksten uit tijdschriften en kranten. Voordat ze de plaatjes opplakken, bespreken ze met elkaar: Is dit typisch vrouwelijk? Is dit typisch mannelijk? Of is dit zowel vrouwelijk als mannelijk?
De groepjes laten de collages aan elkaar zien.
Voer een gesprek aan de hand van deze vragen:
- Was het gemakkelijk om te bepalen wat typisch vrouwelijk en typisch mannelijk is? Over welke dingen waren jullie het niet eens? Hoe komt dat?
- Zijn deze beelden van mannen en vrouwen in alle culturen en tijden hetzelfde?
- In hoeverre hebben de verschillen tussen typisch mannelijk en typisch vrouwelijk te maken met verschillen in kwaliteiten, lichamelijke eigenschappen of karaktereigenschappen tussen mannen en vrouwen?
- Kloppen de ideeën over verschillen met de echte verschillen tussen mannen en vrouwen?

Afronden

Geef elke leerling een kopie van het werkblad. Laat de leerlingen individueel de vragen op het werkblad beantwoorden. Laat ze tot slot op de lijn onderaan aangeven hoe jongens-/meisjesachtig ze zichzelf vinden (kruisje op de lijn zetten). Laat leerlingen onderling bespreken of zij elkaars zelfbeeld herkennen.

Extra
- Laat de leerlingen in groepjes (jongens en meisjes apart) een scène voorbereiden om aan de hele groep te laten zien. Voor de meisjesgroepen:
  - De jongens uit de klas als ze het niet eens zijn met voetballen.
  - Jongens die samen een hut bouwen.
  - Een sergeant die een groep soldaten traint.

  Voor de jongensgroepen:
  - Meisjes uit de klas kijken die samen naar Goede Tijden, Slechte Tijden kijken.
  - Meisjes die staan te tutten/hun haar doen na het zwemmen.
  - Vrouwen in gesprek in de supermarkt.
- Laat het lied *Jongensdingen, meidendingen* van Kinderen voor Kinderen horen.

© Levendig Uitgever 2016

Over jongens en meisjes

1. Jongens houden van andere kleuren dan meisjes

Ja, jongens houden van blauw en meisjes van roze. Dat is nu eenmaal zo …
Nee, jongens houden soms ook van roze of rood of paars, en meisjes van blauw of groen of bruin.

Mijn lievelingskleuren zijn: …….
Ik vind mezelf daarin heel erg / een beetje / helemaal niet jongensachtig
Ik vind mezelf daarin heel erg / een beetje / helemaal niet meisjesachtig

2. Meisjes turnen en doen aan ballet, jongens voetballen en skateboarden

Ja, jongens doen stoere sporten en meisjes doen wat rustiger sporten.
Nee, meisjes doen ook aan voetbal of een vechtsport; er zitten ook jongens op ballet of streetdance. En ze doen allebei aan hockey en korfbal.

Mijn favoriete sporten zijn: …….
Ik vind mezelf daarin heel erg / een beetje / helemaal niet jongensachtig
Ik vind mezelf daarin heel erg / een beetje / helemaal niet meisjesachtig

3. Je ziet al snel verschil bij kleine kinderen: jongens spelen met auto's en blokken, meisjes met poppen en knuffels

Ja, jongens spelen toch niet met poppen en meisjes toch niet met auto's! Dat hoort niet!
Nee, jongens en meisjes kunnen allebei met poppen, auto's of lego spelen.

Ik speelde als klein kind het liefst met: ……
Ik vind mezelf daarin heel erg / een beetje / helemaal niet jongensachtig
Ik vind mezelf daarin heel erg / een beetje / helemaal niet meisjesachtig

4. Meisjes gedragen zich vaak braver dan jongens. Jongens zijn luidruchtig, meisjes zijn rustig.

Ja, dat maken we elke dag mee in de klas en op het schoolplein.
Nee, dat is echt onzin, meisjes kunnen heel luidruchtig en actief zijn en jongens heel rustig en verlegen.

Ik gedraag me meestal: ……
Ik vind mezelf daarin heel erg / een beetje / helemaal niet jongensachtig
Ik vind mezelf daarin heel erg / een beetje / helemaal niet meisjesachtig

5. Meisjes mogen minder dan jongens; jongens hebben meer vrijheid dan meisjes

Ja, jongens mogen vaak later thuiskomen en mogen op jongere leeftijd op straat spelen en alleen op pad. Met meisjes wordt voorzichtiger gedaan.
Nee, jongens en meisjes mogen gewoon hetzelfde op dezelfde leeftijd.

Ik mag van mijn ouders meer dan / minder dan / evenveel als meisjes/jongens
Ik vind mezelf daarin heel erg / een beetje / helemaal niet jongensachtig
Ik vind mezelf daarin heel erg / een beetje / helemaal niet meisjesachtig

Jongens ——————————————— Meisjes

Les 2. Lief verliefd of vriendelijke vriend j/m?

NODIG
- kopie van werkblad voor iedere leerling
- kleurpotloden, stiften

GROEP 7 & 8

DOEL
De leerlingen verkennen de verschillen tussen vriendschap en verliefdheid

Begin
Geef elke leerling een kopie van het werkblad. Lees op het werkblad samen met de leerlingen het fragment uit het *Hooglied* (Oude Testament). Gebruik als illustratie hierbij een schilderij van Marc Chagall: *Geliefden bij halve maan.*

Kern
Op het werkblad staat de mindmap *Hart*. In deze mindmap staan symbolen en woorden over verliefdheid, vriendschap en het grensgebied daartussen.
Geef elke leerling een kopie van het werkblad. Laat de leerlingen het landschap inkleuren met kleuren die zij vinden passen bij vriendschap of bij verliefdheid. Laat ze er woorden en symbolen over vriendschap en liefde bij schrijven of tekenen.
Leerlingen die dat willen, vertellen welke woorden en symbolen ze in het grensgebied hebben geschreven en getekend.
Voer een filosofisch gesprek aan de hand van de volgende vragen:
- Wat is een goede omschrijving van verliefdheid?
- Wat is een goede omschrijving van vriendschap?
- Wat is het verschil tussen verliefd zijn en vriendschap?
- Hoe voelt het als de een verliefd is en de ander niet?
- Hoe voelt het als de een vrienden wil zijn en de ander niet?
- Kun je op meerdere kinderen verliefd zijn?
- Kun je verliefd op elkaar zijn als je geen vrienden bent?
- Wat is liefde?

Afronden
Laat de leerlingen zelf een gedicht schrijven over vriendschap of over liefde. Dit mag in een zelfgekozen vorm, bijvoorbeeld een elfje, een tweet, een sms-je (140-je), op rijm. Laat de leerlingen gebruikmaken van de mindmap op het werkblad. Geef de leerlingen die dat willen de mogelijkheid om hun gedicht voor te lezen.

Extra
- Kijk op de site van *Week van de Lentekriebels*: http://www.weekvandelentekriebels.nlvoor meer informatie over vriendschap, verliefdheid, en seksuele en relationele vorming.
- Luister naar de liedjes *In vuur en vlam* van Kinderen voor Kinderen.

© Levendig Uitgever 2016

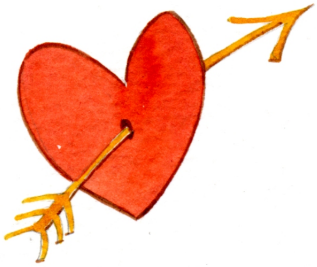

Liefde en vriendschap

Zij: 's Nachts in mijn slaap zoek ik mijn geliefde
Ik zoek hem maar vind hem niet
Als ik je vond, daar buiten, dan kuste ik jou,
En niemand zou dat gek vinden.

Hij: Wie is zij, die daar oplicht,
In het licht van de halve maan,
Je bent zo mooi, vriendin van mij,
Je ogen zijn duiven.

Zij: Laat hij mij kussen,
Laat zijn mond mij kussen,
Neem mij met je mee.
Laten we rennen!

Hij: Hoe lieflijk zijn je wangen en je ringen,
Hoe sierlijk zijn je hals en je ketting.
Mijn bruid, ga met me mee,
Ik laat je nooit meer gaan.

Vrij naar: Hooglied uit de Bijbel

Chagall
Marc

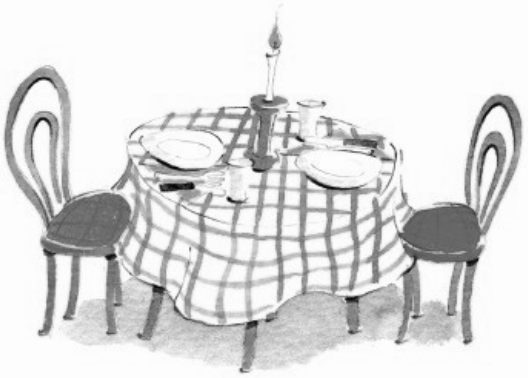

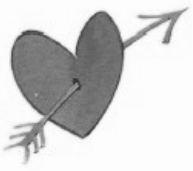

Les 3 Hoe dichtbij mag ik komen?

GROEP 7 & 8

NODIG
- kopie van werkblad voor iedere leerling

DOEL

De leerlingen verkennen verschillen in hoe dichtbij een ander (letterlijk en figuurlijk) mag komen

Begin

De leerlingen zitten op hun stoel met beide voeten op de grond. Laat ze hun ogen sluiten en vertel rustig:
Stel je voor dat je op een feest loopt met allemaal volwassenen. Je kent eigenlijk niemand. Maar je ouders lijken wel iedereen te kennen. Ze stellen je voor aan een oude mevrouw. Het blijkt een oudtante te zijn. Ze begint meteen te gillen: 'Oh, wat ben je groot geworden!' Ze buigt zich vervolgens naar voren en wil je een dikke zoen geven op je wang … Je ziet haar gezicht met stoppels, een grote bril en een enorme puist op haar neus dichterbij komen … En dan … word je wakker in je eigen bed. Je doet je ogen open en griezelt nog even na …
Laat even een stilte vallen voordat je doorgaat met de les.

Kern

Verken met de leerlingen op welke manieren je kunt laten merken dat je iemand aardig vindt: hand geven, high five geven, zoenen op de wang, hand in hand lopen, knuffelen, omhelzen, enzovoorts.
Bespreek:
- Welke verschillen zijn er tussen de manieren om te laten zien dat je iemand aardig vindt?
- Hoe komt het dat je aan de ene persoon op een andere manier laat merken dat je hem/haar aardig vindt dan aan een andere persoon?
- Wie bepaalt op welke manier je elkaar laat merken dat je elkaar aardig vindt?

Deel kopieën van het werkblad uit. Lees het verhaal van het werkblad voor. Laat de leerlingen vervolgens in tweetallen alle woorden/zinnen onderstrepen die met 'dichtbij komen' te maken hebben. Leg uit dat 'dichtbij komen' niet alleen letterlijk, maar ook figuurlijk kan worden opgevat.
Bespreek na:
- Op welke verschillende manieren komen de personen dit verhaal dicht bij iemand?
- Voelen Varisha en Kevin zich dicht bij elkaar? Hebben ze hierover dezelfde verwachtingen als ze verkering zouden krijgen?
- Voelen Achmed en Lisa zich dicht bij elkaar?
- Horen figuurlijk dichtbij komen en letterlijk dichtbij komen altijd bij elkaar?

Afronden

Laat de leerlingen de *Big hug* doen. Vertel van te voren dat ze dan dicht bij elkaar staan en dat de *Big hug* een oefening in concentratie en verbondenheid is. Geef aan dat leerlingen die niet willen, niet mee hoeven te doen. Laat de leerlingen een gesloten kring vormen, met de armen om elkaars schouders. Ze sluiten hun ogen en schuiven nog iets naar voren, zodat iedereen aan beide kanten gesteund wordt door zijn buurman of -vrouw. Ze hoeven bijna niets meer te doen om te blijven staan. Laat één leerling in rustig tempo een beetje heen en weer wiegen. Als de groep ontspannen 'samenhangt', wiegt de hele kring vanzelf mee.

Extra

Laat het filmpje *Verkering* zien van SchoolTV: een filmpje over verkering en alles wat daarbij hoort.

© Levendig Uitgever 2016

Varisha Kevin

Kevin:
Het was meteen al vanochtend. Ik had mijn jas net aan de kapstok gehangen en mijn broodtrommel weggezet voor de overblijf, toen Varisha me een briefje gaf. Ze draaide haar hoofd een beetje verlegen weg, maar ik zag dat ze helemaal rood was in haar ge-zicht.

Op het briefje stond: 'Hoi Kevin, wil je verkering met me?' Waar had ik dat aan te danken? Ik heb haar laatst geholpen met een paar sommen en toen hebben we nog een hele tijd zitten kletsen samen. Over mijn vrienden en over haar vriendinnen. Over Achmed en Lisa die stonden te zoenen achter het ietsenhok. Volgens mij kent Achmed Lisa amper. Ik zie ze nooit praten met elkaar. Over Joris en Laila, die altijd hand in hand lopen.

Ik ben daar eigenlijk nog niet zo mee bezig. Met meisjes. Met verliefd zijn. Ik heb het veel te druk met voetbal, tennis en gamen. En nu vraagt Varisha om verkering. Wat moet ik nu antwoorden? Ze is best leuk, heeft mooie bruine ogen en ik voel zelfs wel kriebels in mijn buik. Toen we aan het kletsen waren, kreeg ik wel het gevoel dat ze me echt begreep. Maar verkering? Moet ik dan ook handje vasthouden, net als Joris en Laila? Of zoenen, zoals Achmed en Lisa?

Varisha:
Wat keek hij lief toen ik hem dat briefje gaf vanochtend. Volgens mij zag hij dat ik hele-maal rood werd. Kevin is zo'n aardige jongen. Hij heeft me laatst geholpen met rekenhuis-werk. En toen hebben we ook nog heel ijn over van alles en nog wat zitten kletsen. Het was net alsof ik hem al heel lang kende, alsof hij een beetje bij me hoorde. Bijna zoals met mijn vriendinnen.

Ik vond het best spannend om hem dat briefje te geven. Want ik weet niet of hij wel verkering wil. Maar oh, ik hoop toch zo dat hij ja zegt. Ik droomde er laatst van dat ik met hem door het park liep, hand in hand. En dat we over alles samen konden praten. Heel vertrouwd. Ik hoef nog niet zo nodig te zoenen net als Lisa en Achmed. En al helemaal niet achter het ietsenhok. De hele school kan het zien! Lisa doet het volgens mij alleen om stoer te doen.

Kevin heeft van die lieve kuiltjes in zijn wangen als hij lacht. En hij lacht heel veel. En die stralende blauwe ogen van hem. En dat blonde haar. Daar wil ik mijn handen wel een keer doorheen halen.

Les 4 Je hart volgen?!

GROEP 7 & 8

DOEL
De leerlingen onderzoeken hoe het is als je je hart niet kunt of mag volgen

Begin
Bespreek met de leerlingen of zij altijd zelf een keuze mogen maken wat ze willen doen, bijvoorbeeld bij:
- keuze welke sport ze willen doen
- omgaan met vrienden
- tijd dat je naar bed moet

Vinden de leerlingen dat het belangrijk is wie bepaalt wat wel en niet mag?

Kern
Lees samen met de leerlingen het verhaal van het werkblad.
Voer een levensbeschouwelijk gesprek aan de hand van de volgende vragen:
- Hoe denk je dat de ouders van Amara zullen reageren?
- Wat vind je daarvan?
- Mag jij van je ouders zelf weten met welke vrienden je omgaat?
- Mag jij van je ouders zelf weten met wie je verkering wilt?
- Als er een verschil is, weet je dan waarom dat zo is?
- Mochten je vader en je moeder zelf weten met wie ze verkering kregen?
- Mochten je grootouders zelf weten met wie ze gingen trouwen?
- Als jouw vrienden je verkering niet zien zitten, trek je je daar dan iets van aan?
- Kies je verkering met iemand meer met je gevoel of meer met je verstand?
- Wie is de baas van jouw hart?
- Welk advies heb jij voor Amara?

Benadruk dat er geen goede of foute antwoorden zijn. Het gaat om het delen van meningen en gevoelens.

Afronden
Laat de leerlingen in tweetallen interviewvragen bedenken en opschrijven. Hiermee gaan ze samen een volwassene uit hun omgeving, bijvoorbeeld iemand uit hun familie, interviewen over keuzen in de liefde en de rol van hart en hoofd.

Extra
Laat delen van de televisieserie *Polleke* (naar het boek van Guus Kuijer) zien. Polleke heeft een vriendje, Mimoen. Maar zijn geloof en zijn cultuur maken hun vriendschap bijna onmogelijk. Op YouTube zijn ook delen van deze film te vinden. In episode 3 komt Mimoen terug van vakantie uit Marokko. Zijn familie wil dat Mimoen met een Marokkaans meisje trouwt.

© Levendig Uitgever 2016

Je hart op hol?!

Amara zit in de tuin. Op de laptop op haar schoot staat Lady Gaga aan. Vet. Maar Amara heeft haar aandacht er niet bij. Ze kijkt telkens naar de poort. Haar hart klopt onrustig. Straks komt Shurandy. Haar ouders en grootouders weten nog niet dat ze wat met hem heeft. Wat zullen ze zeggen als ze erachter komen? Ze is ongerust.
Intussen houdt Amara haar vriendin Roos in de gaten. Tjee, wat is die druk vandaag. Roos pakt een slipper af van Mehmet. Ze maakt danspasjes en zingt mee met Lady Gaga. Ze houdt de slipper dicht bij zijn gezicht. Mehmet probeert de slipper te pakken. Roos duikt weg. Ze slaat hem met de slipper op zijn billen. Ze rent naar de hoek van de tuin. Mehmet hinkt achter haar aan. Hij haalt haar in bij de kersenboom. Hij begint Roos te kietelen om de slipper terug te krijgen. Goh, wat is Roos aanstellerig aan het lachen. Wat doet ze nou?

Ze plukt twee rode kersen die aan elkaar zitten. Eén kers stopt ze in haar eigen mond. 'De ander is voor jou', zegt ze. Mehmet buigt zich naar haar toe. Hij eet de tweede kers. Hun gezichten zijn nu dicht bij elkaar. Hun monden raken elkaar bijna. Amara voelt haar wangen warm worden.
Achter zich hoort ze de tuindeuren opengaan. Daar staat opa. Hij kijkt naar Roos en Mehmet. Zijn ogen zijn samengeknepen. Opa zegt: 'Amara, wat doen jouw vrienden?' 'O, die zijn een beetje aan het stoeien', zegt Amara. 'Dat is geen stoeien, jullie zijn geen kinderen meer', zegt opa. Amara wordt rood. Zie je wel, opa is zo ouderwets. Ze roept gauw: 'Komen jullie theedrinken? Mijn moeder heeft djouza gebakken.' Mehmet en Roos zien de opa van Amara staan. Ze laten elkaar los. Op het terras ruikt het naar zoete Marokkaanse amandelkoekjes. Amara kijkt naar de poort. Waar blijft Shurandy nou? Zou hij nog op atletiek zijn?

'Lekkere koekjes, mevrouw', zegt Mehmet. 'Het is een mooie dag', zegt Amara's vader. Amara kijkt naar haar opa, haar oma, haar moeder en haar vader. Wat zouden ze denken over haar en Shurandy? "Meisje, meisje, kies toch een jongen uit Marokko. Gebruik je verstand." In gedachten hoort ze het haar opa al zeggen. Ze voelt haar hart ineen krimpen. Haar hart kiest voor Shurandy.
De poort gaat open. Shurandy heeft zijn mooiste kleren aan. Zijn gezicht straalt boven een bos rode bloemen. Amara's hart maakt een sprongetje. Ze rent naar hem toe. Ze kijkt naar de bloemen. 'Wat lief!' Shurandy zegt zacht: 'Die zijn voor je ouders.' 'Maar ze weten nog niks', zegt Amara.
'Kom', zegt Shurandy. Hand in hand lopen ze naar het terras. Shurandy geeft de ouders en grootouders van Amara een hand. Hij zegt. 'De bloemen zijn voor u. Uw dochter Amara … ik … ehh … Ze heeft mijn hart gestolen.'Amara's hart bonkt in haar lijf. Ze durft niet te kijken.

Les 5 Alles is liefde

NODIG
- papier en tekengerei

GROEP 7 & 8

DOEL
De leerlingen verkennen verschillende vormen van liefde en samenleven

Begin
De leerlingen zitten met gesloten ogen. Vertel met rustige stem:
Voel je voeten op de grond. Ga langzaam met je aandacht omhoog: langs je benen … je billen op de stoel … je buik … en dan omhoog naar je hart. Blijf eens stilstaan bij je hart … Hoe klopt het? … Rustig of snel? … Je hart klopt altijd maar door … Het klopt helemaal voor jou … Je hart pompt je bloed rond, zodat jij kunt leven … Als je gaat rennen, gaat het vanzelf sneller kloppen … Als je slaapt gaat het vanzelf langzamer kloppen … Denk eens aan je hart als warm, groot en open … Je hart is ook de plek voor liefde … Stel je eens voor … Wie zitten er in jouw hart? … En in wiens hart heb jij een speciaal plekje? Probeer al die lieve mensen in je hart bij je te blijven voelen als je zo dadelijk je ogen weer opent …

Kern
Houd de rust en aandacht vast. Deel de tekenspullen uit. Laat de leerlingen in stilte een groot hart tekenen. In het midden schrijven ze 'ik'. Elders in het hart schrijven ze de namen van alle mensen die een plek hebben in hun hart. Hoe dichterbij ze bepaalde mensen voelen, hoe dichterbij hun naam bij het woordje 'ik' schrijven. Eventueel kunnen de leerlingen deze opdracht ook uitwerken in een mandala met hartjes van het extra werkblad.

Lees de tekst van het werkblad voor of projecteer die op het digibord. Als er leerlingen met oordelende reacties komen, vraag dan of ze zich Amara uit de vorige les herinneren. En vraag dan: denk je dat de mensen in dit verhaal leven vanuit hun hart? Of vinden ze de mening van hun omgeving belangrijker?
Laat de leerlingen in het lege huis hun eigen woonsituatie tekenen. Laat de leerlingen die dat willen erover vertellen. Voer aansluitend een kringgesprek over persoonlijke ervaringen en de betekenis hiervan. Benadruk dat er geen goed of fout is.
- Vergelijk je hart met je huis. Zijn er mensen van wie je veel houdt met wie je (meestal) niet woont?
- Zijn er mensen bij wie je woont die niet zo'n grote plek hebben in je hart?
- Hoe is dat voor jou?
- Voelt je liefde voor je familieleden (die je niet kiest) en je vrienden (die je wel kiest) anders?
- Wat betekent het dat mensen 'dichtbij mogen komen' voor jou?
- Hoe zou het zijn als je geen mensen 'dichtbij' of in je hart zou hebben?
- Hoeveel mensen passen er in je hart? Is er een maximum?

Afronden
Blik samen met de leerlingen terug op alle onderwerpen uit de lessen. Laat de leerlingen voor zichzelf een 'tegeltje' of cartoon maken met daarop hun persoonlijke invulling van 'Liefde is …'. Laat eventueel ter inspiratie een paar 'Liefde is …'-plaatjes zien via Google of van het werkblad. Laat de leerlingen hun tegeltjes feestelijk presenteren.

Extra
- Laat het lied *Alles is liefde* van Bløf horen.
- Lees het gedicht *Bij ons* voor van het werkblad.

© Levendig Uitgever 2016

Alles is liefde

Koen vertelt over de kinderen in zijn klas.

De ouders van Natasja konden niet meer voor haar zorgen, zij woont in een pleeggezin.

Achmed woont met zijn hele familie in één huis: zijn vader, zijn moeder, vijf broers, drie zussen, een tante, en zijn opa en oma.

Jaivey woont in een woongroep in een verbouwde kerk, met wel zes volwassenen en zeven kinderen.

Roos woont de ene week hier in de stad bij haar moeder en de nieuwe vriend van haar moeder, met haar broer, halfbroer en halfzus. De andere week woont ze bij haar vader, in een dorp verderop. Dan komt ze met de bus naar school.

Lucas woont vier dagen in de week bij zijn twee vaders. De rest van de week woont hij bij zijn moeder, samen met zijn broertje Silvan. Ze gaan altijd met zijn allen op vakantie.

De moeder van Karel is overleden. Hij woont alleen met zijn vader. Ze doen heel veel dingen samen. Samen voetballen en vissen vindt Karel het leukst.

Sandy woont bij haar opa en oma. Haar ouders zijn aan het werk in het buitenland. Opa en oma zijn heel lief. En oma kan erg lekker eten klaarmaken.

Bink woont bij zijn moeder. Zijn vader ziet hij maar een paar keer per jaar. Dan gaan ze altijd leuke dingen doen, zoals naar een pretpark of de bioscoop. Zijn vader krijgt over een poosje een baby met zijn vriendin.

Ik ben een uitzondering in onze klas: ik woon gewoon met mijn eigen gezin. Ik woon bij mijn vader en moeder. En mijn zusje. En we hebben thuis een konijn.

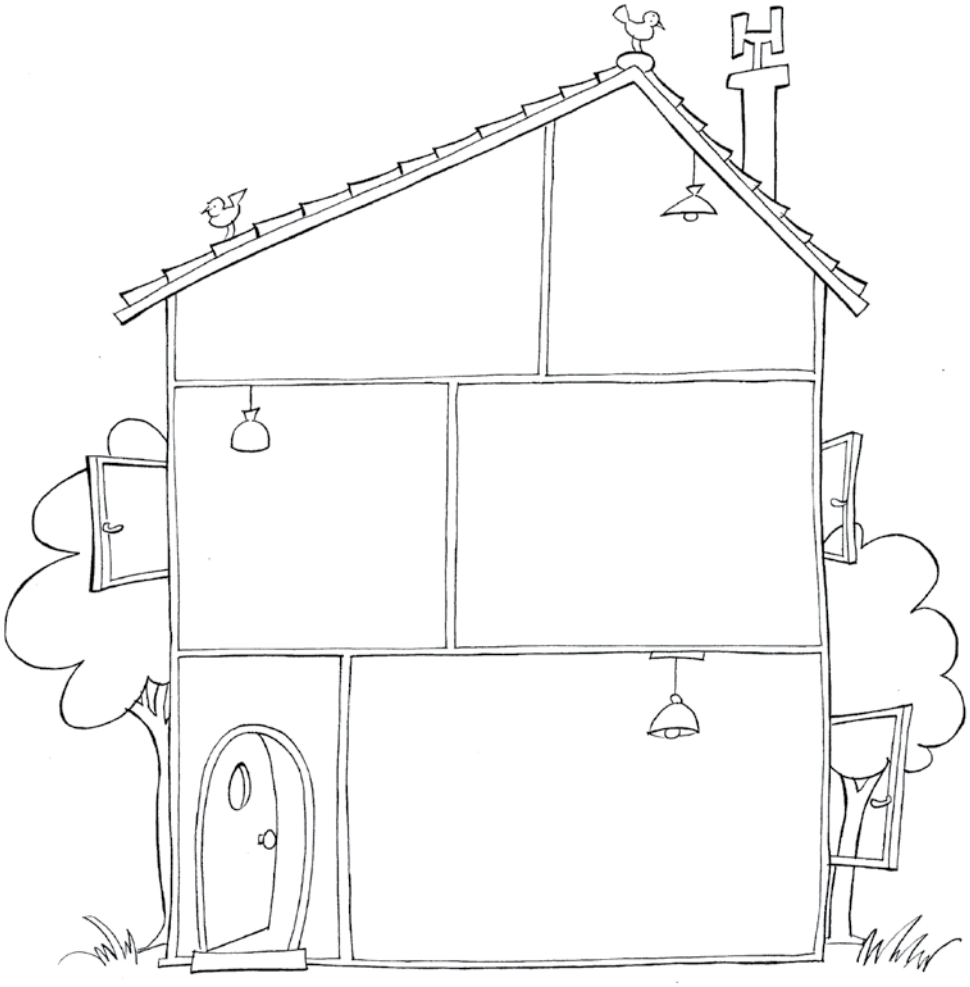

Bij ons

In mijn stad gaan jongens hand in hand over straat.
Ze lachen zo lief naar elkaar.
En de voorbijgangers glimlachen.
Ze zien een gelukkig paar.

In mijn dorp zoenen twee meisjes elkaar.
Niet zo maar even.
Je ziet het zo. Ze zijn verliefd.
En niemand vindt het raar.

Op ons schoolplein zie ik een meisje staan.
Ze woont bij twee vaders.
Nou, en?
Ik wil graag met haar omgaan.

In onze straat woont een vrolijk stel.
Zij is buschauffeur en nog een zij is moeder thuis.
Twee moeders en mijn vriendin, samen een tof gezin.

Liefde ...
altijd in elkaars
gedachten zijn

Liefde ...
alles samen delen

Liefde ...
je hart volgen